

1. קווי ההתפתחות העיקריים

בחודשים הראשונים של שנת 1965 הוחש קצב עליית המחירים לאחר עלייה מתונה, יחסית, בשנתיים שקדמו לה. עלייה זו, שהיא המשך של מגמה שהחלה מסתמנת בסוף 1964, לא היתה מלווה אמנם בהרחבה מוניטארית מהירה — מאז אמצע 1963 היתה עליית אמצעי התשלום איטית יחסית — אך, בכל זאת, היא נבעה מלחץ של ביקוש.

ההרחבה המוניטארית הרבה במחצית הראשונה של 1963 היתה קשורה בתחילה בהתרחבות רבה של שוקי המניות והמקרקעין, שהיו נתונים בגיאות ספקולטיבית. עם השפל וההצטמקות של שווקים אלה בסוף 1963 וראשית 1964, החלה מתגלה הגברת לחץ ביקוש בשוקי המוצרים והשירותים. והיא באה לידי ביטוי בתחילה בעליית עודף היבוא ובהחשה בעליית מחירי השירותים החופשיים מפיקוח. אמצעי הריסון המינהליים שנקטה הממשלה מנעו את לחץ הביקוש מלהתבטא בעליית מחירים כללית עד סוף 1964.

בסוף 1964 וראשית 1965 בא לחץ הביקוש לידי ביטוי בעליית מחירים מואצת והדבר משקף שינוי במשקלם ובהשפעתם של אמצעי הריסון המינהליים, אם כתוצאה מהרפייה מכוונת ואם כתוצאה מירידה במידת האפקטיביות שלהם.

במרצת 1965 הוואטה עליית המחירים והחלו מתגלים סימנים של החלשת לחץ הביקוש ושל הרפיית קצב הפעילות הכלכלית. במחצית השנייה של השנה היה שיעור עליית המחירים נמוך במידה ניכרת מאשר במחצית הראשונה. נראה, שבתקופה זו פחת והלך משקל לחץ הביקוש כגורם ישיר לעליית מחירים. לקראת סוף השנה ובראשית 1966 מסתמנת יותר ויותר ההשפעה של צד ההוצאות בין גורמי עליית המחירים.

קצב עליית המחירים ב־1965 היה מהיר יותר במידה ניכרת מאשר בשנתיים הקודמות. מדד המחירים לצרכן (כלי פירות וירקות) עלה במשך השנה ב־8 אחוזים לעומת עליות ב־5 אחוזים ב־1964 וב־1963.¹

הרמה הממוצעת של מדד המחירים לצרכן היתה אף היא גבוהה ב־8 אחוזים מאשר ב־1964, לעומת עלייה ב־5 אחוזים ב־1964.

מחירי השימושים המקומיים הסופיים עלו, לפי המדד הנגזר, גם הם ב־8 אחוזים בממוצע לעומת 1964, שבה הגיעה העלייה ל־4 אחוזים (ראה לוח ו'1). במחירי הצריכה הפרטית חלה עלייה בשיעור 8 אחוזים; במחירי הצריכה הציבורית — עלייה ב־12 אחוזים, המשקפת בעיקר את העלאת השכר התלולה בסקטור הציבורי. מחירי ההשקעות עלו ב־5 אחוזים — והשיעור הנמוך, יחסית, משקף את משקלו הגדול של היבוא הישיר בהשקעות, שמחירו לא עלה, ואת משקלם המצומצם של השירותים, שמחיריהם עלו. יש לזכור גם, כי בשל הפעלת אמצעי ריסון מינהליים רבו, כנראה, בשנים אלה המקרים של העלאות מחירים מוסוות, שהן תופעות לוואי של אינפלציה

¹ אם נביא בחשבון את הפיגור במידת סעיף הדיור במדד, הרי הגיעה העלייה למעשה ב־1963 ל־4 אחוזים.

כבושה. העלאות מוסוות יש בהן, כמובן, כדי לסלק את המדידה של עליית המחירים, אולם אין אפשרות לעמוד על משקלו של גורם זה.

לוח ו'1

העלייה הממוצעת במחירי השימושים המקומיים הפופיים, 1958 עד 1965 (אחוזים)

הצריכה הפרטית	הצריכה הציבורית	ההשקעה הגולמית במשק	סך הכול
1958	4	3	4
1959	3	1	3
1960	3	4	3
1961	6	8	7
1962	9	20	14
1963	8	6	7
1964	4	3.5	4
1965	8	4	8
המשקל ב-1965	58.5	17.9	100.0

ח מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ו'2

עליית מדד המחירים לצרכן, בלי פירות וירקות ובתיקון סעיף הדיור, 1962 עד 1965

1962 חצאי שנה		1963 חצאי שנה		1964 חצאי שנה		1965 רבעי שנה	
ו	ז	ז	ח	ח	ט	ט	י
המדד בלי פירות וירקות							
ובלי מחירי דירות							
4.3	5.4	0.6	0.8	1.6	1.5	3.1	2.2
ודמי מפתח							
מחירי דירות ודמי מפתח							
8.4	8.7	12.6	14.1	8.6	6.8	1.4	4.8
א. לפי המדידה הרגילה							
ב. בתיקון הפיגור							
12.5	14.2	16.3	4.3	8.4	6.6	3.7	-0.3
במדידה *							
המדד בלי פירות וירקות							
5.0	5.8	2.1	2.5	2.7	2.3	2.7	2.7
א. לפי המדידה הרגילה							
5.4	6.5	2.6	1.3	2.6	2.3	3.1	1.9
ב. בתיקון הפיגור							

* המדידה הישירה של השינויים במחירי הדירות ודמי המפתח נעשית באמצעות סקר דירות שעברו מיד ליד, המקיף ככל פעם תקופה בת שישה חודשים. עד סוף 1964 נערך הסקר אחת לשישה חודשים, ואילו מאז הוא נערך אחת לשלושה חודשים. לפי תוצאות המדידות הללו נעשה עירכון סעיף הדיור במדד בחודשים מאי ונובמבר. לנבי התקופה שלאחר התאריך שלו מייחסים את המדידה הישירה האחרונה (אמצע תקופת הסקר) מייחסים לסעיף הדיור את השינויים החלים במדד תשומות הכנייה למנורים. הנתונים המובאים כאן הם תוצאות המדידות הישירות. תוצאות המדידות יוחסו לחודשים הנמצאים באמצע תקופות הסקר: ינואר — לנבי הסקר המקיף את החודשים אוקטובר עד מארס, אפריל — לנבי הסקר המקיף את ינואר עד יוני, וכן הלאה, לנבי סקר אפריל עד ספטמבר.

ח מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

עליית מדר המחירים לצרכן, 1964 ו-1965

הסעיף	המשקל במדד		העלייה או הירידה (-) ממוצע לעומת ממוצע		העלייה או הירידה (-) דצמבר לעומת דצמבר		המשקל בעליית המדד בין דצמבר לדצמבר	
	ינואר 1963	ינואר 1965	מ' 1963 ל' 1964	מ' 1964 ל' 1965	מ' 1964 ל' 1965	מ' 1964 ל' 1965	1964	1965
	(אלפיות)		(אחוזים)		(אחוזים)		(אחוזים)	
מוצרי תעשייה	412.6	399.0	1.3	3.9	2.3	4.7	17.0	25.7
מוצרים חקלאיים *	157.8	116.7	-0.3	14.4	2.1	16.4	5.3	26.0
מחירי דירות ודמי מפתח	101.0	132.8	26.5	11.2	16.0	6.9	45.8	12.8
שירותים								
שירותים אישיים	85.7	101.8	7.8	9.9	9.7	9.5	18.2	13.4
שירותים ציבוריים	53.6	71.4	5.0	7.3	7.2	9.2	8.3	8.5
שאר שירותי דיור	26.5	25.6	5.7	—	5.8	12.7	3.8	4.4
תחבורה ודואר	36.1	35.0	1.3	14.5	0.7	14.5	0.6	6.9
חשמל ומים	20.7	20.4	—	5.2	—	6.7	—	1.8
ביטוח ומיסים	28.1	25.5	1.9	0.9	2.4	1.2	1.4	0.4
סך המדד בלי ירקות ופירות	922.1	928.2	5.3	7.7	5.1	7.8	100.0	100.0
פירות וירקות	77.9	71.8	3.1	8.4	—	—	—	—
המדד כולו	1000.0	1000.0	5.2	7.7	—	—	—	—

* מוצרים חקלאיים בלי ירקות ופירות, במדד לפי ענפי המשק, כתוספת הסעיפים: עופות, בשר ומוצרים וחלב ומוצרים, שהועברו מסעיף מוצרי תעשייה לסעיף מוצרים חקלאיים.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ואילו בחודשים האחרונים של 1964 התפשטה עליית המחירים וב־1965 היא הקיפה למעשה את כל תחומי המשק.

שוק הדירות, שהיה נתון עד סוף 1963 בגיאות מהירה, היה שונה מבחינת הגורמים שפעלו בו משווקים אחרים, ויש לראות את התהליכים שאפיינוהו במסגרת אחת עם הגיאות בשוקי הנכסים בעקבות הפיחות¹; מלכתחילה לא נכלל שוק זה בתחום שלגביו הופעלו אמצעי הריסון הישירים. בניכוי סעיף הדיוור, הגיעה עליית המדד (בלי פירות וירקות) ל־1.5 אחוזים במשך 1963 ול־3.1 אחוזים ב־1964, ואילו ב־1965 — ל־7.9 אחוזים. למעלה ממחצית משיעור העלייה ב־1965 נובעת מעליית מחירי המוצרים החקלאיים והתעשייתיים לעומת 20 אחוזים בקירוב ב־1964 (ראה לוח ו־3). החודשים האחרונים של 1964 מסמנים איפוא את קיצה של תקופת יציבות מחירי המוצרים לרגלי ריסון מינהלי, אמצעי שהיה אבן פינה במדיניות הכלכלית במשך שנתיים; אולם אין זה גם קיצו של עצם השימוש באמצעי ריסון ישירים.

עליית המחירים הכללית שהחלה, למעשה, בחודשים האחרונים של 1964 ונמשכה במשך כל שנת 1965, לא היתה בעלת קצב אחיד. קצב העלייה הגיע לשיאו בחודשים הראשונים של 1965, ובמחצית השנייה של השנה הוא היה יותר איטי במידה ניכרת. מדד המחירים לצרכן (פרט לסעיף הפירות והירקות וסעיף הדיוור)² עלה במחצית הראשונה של השנה ב־5.4 אחוזים לעומת 2.4 אחוזים במחצית השנייה.

מתכונת זו של עליית המחירים משקפת בחלקה העלאות ניכרות (בשיעורים שבין 10 ל־25 אחוזים) של מחירים ותעריפים הכפופים להסדרים רשמיים, שהיו מרוכזות בחודשים הראשונים של השנה (מחירי מוצרים חקלאיים, כמו חלב, מוצרי חלב וביצים; תעריפי הנסיעות בשירותי האוטובוסים ותעריפי המים). אך אותו קו מתגלה גם בשווקים החופשיים מהתערבות: באותם סוגי שירותים במדד, שבהם אין התערבות או השפעה של גורמים מוסדיים והנקיים מתנודות עונתיות, הגיעה העלייה לפי מדד המחירים לצרכן ל־7.6 אחוזים במחצית הראשונה של השנה, לעומת 3.8 אחוזים במחצית השנייה³. אותה תופעה מציינת את שוק הדירות, שבו נפסקה למעשה עליית המחירים למן הרביע השני של 1965⁴.

בין שתי הקבוצות הללו נמצאת קבוצת ביניים רחבה, הכוללת את רוב מוצרי התעשייה. זו היתה הזירה שבה רוכזו עיקר מאמצי ריסון המחירים באמצעים מינהליים, התקופה של סוף 1964 וראשית 1965 מסמנת כאן מעבר מיציבות מחירים מלאה כמעט לשלב של עליית מחירים כללית. אמנם עצם השימוש באמצעי הריסון לא בוטל, אך הקו המנחה אותו הוא עתה בעיקר — אישור העלאות מחירים מוצדקות. נראה שבתנאים כאלה פוחת מידת האפקטיביות של אמצעי הריסון. בעליית מדד המחירים הסיטוניים של מוצרי התעשייה חלה החשה ניכרת ברביע האחרון של 1964 וברביע הראשון של 1965, לאחר מכן חלה האטה. עליית המחירים התרכזה במוצרים בודדים באמצע 1964, ועד תום המחצית הראשונה של 1965 היא הקיפה את רוב מוצרי התעשייה.

2. רמת המחירים הכללית ועליית אמצעי התשלום

מבחינת קיומו של לחץ ביקוש מהווים החודשים הראשונים של 1965 יחד עם שנת 1964 חטיבה אחת. תקופה זו עמדה כולה בסימן לחץ ביקוש בשוקי המוצרים והשירותים למרות האטה בהרחבה המוניטארית. לעומת זאת, חלה ב־1963 עלייה ניכרת באמצעי התשלום — ולחץ ביקוש חלש הרבה

¹ עליית מחירים מהירה, יחסית, החלה בשוק הדירות עוד ב־1961 אך קצב העלייה הוחש במידה ניכרת לאחר הפיחות. ראה בנק ישראל, דין וחשבון, 1964, ירושלים מאי 1965 עמוד 87.

² מדידת סעיף הדיוור מבוססת על מדידה ישירה באמצעות סקרי דיוור, שחוצאותיה מתקבלות בפיגור, ועל אינדיקאטור עקיף לגבי התקופה שלאחר מועד המדידה הישירה. אינדיקאטור זה — מדד מחירי תשומות הבנייה — אינו אינדיקאטור נאות בתקופה שבה יש משקל מכריע לשינויים מצד הביקוש.

³ ראה להלן בסעיף 3 (ג) "שירותים".

⁴ בגלל הפיגור במדידה אין עדיין נתונים לרביע האחרון של 1965.

יותר. מבחינה זו של הקשר בין עליית אמצעי התשלום לעליית המחירים יש הבדל בולט בין שלוש השנים, 1963 עד 1965, לבין כל התקופה שקדמה להן. בעבר היתה עליית אמצעי התשלום מלווה בעבור תקופה קצרה בעלייה מקבילה ברמת המחירים של מוצרים ושירותים. לעומת זאת, הגיעה עליית אמצעי התשלום ב־1963 ל־30 אחוזים בקירוב¹ — ואילו מדד המחירים לצרכן עלה ב־4 אחוזים בלבד²; בעלייה זו היה משקל מכריע לשוק הדירות שההתפתחות בו בשנים אלה היתה פרשה לעצמה, שמבחינת מקורותיה יש לראותה במסגרת אחת עם הגיאות ששררה בשוקי המניות והמקרקעין³. המדד, להוציא את סעיף הדיור, עלה במשך אותה שנה ב־1.5 אחוזים בלבד. ב־1964 החלו מתגלים סימנים של הגברת לחץ הביקוש — תחילה בשוק השירותים ובעליית עודף היבוא, וסמוך לסוף השנה גם בעליית מחירי המוצרים התעשייתיים. בסוף 1964 ובחלקה הראשון של 1965 הקיפה עליית המחירים את המשק כולו והיא הגיעה אז לקצב המהיר ביותר — הן ברמה הכללית והן בתחומים העיקריים. באופן כללי ביותר ניתן לומר כי "פער הנזילות" — הפער בין כמות אמצעי התשלום להיקף התוצר במשק — שיצרה ההתרחבות המוניטארית המהירה במחצית הראשונה של 1963, נסגר במשך תקופה של שנתיים בקירוב, תחילה בקצב איטי ואחר בקצב גובר והולך, הן על ידי גידול התוצר הריאלי והן על ידי עליית המחירים (ראה דיאגרמה ו'2).

מסתבר איפוא שבשנים אלה מתגלה קשר מורכב יותר בין עליית אמצעי התשלום לבין היווצרות לחץ ביקוש בשוקי המוצרים והשירותים. התפתחות זו נעוצה בעלייה הניכרת בחשיבותו של שוק הנכסים הפינאנסיים במשק ובמגמות שצינו אותו וכן את שוק המקרקעין בתקופה זו. השנים שלפני הפיחות עמדו בסימן מגמה בולטת של עליית משקל הנכסים הפינאנסיים שאינם אמצעי תשלום, הן בתוך כלל הנכסים הפינאנסיים והן ביחס להכנסה הלאומית, וערב הפיחות היה משקלם גבוה במידה ניכרת מאשר שנים אחדות קודם לכן⁴. קרוב למחצית מכלל הפיקדונות הבלתי נזילים של הציבור בבנקים היו אז פיקדונות במטבע חוץ או בהצמדה למטבע חוץ — וחלק ניכר מאלה הוחזקו אז מתוך ציפייה לפיחות קרוב. הפיחות הביא לשינוי פתאומי בכדאיותם היחסית של הנכסים השונים במשק, שהשתקף בשינויים גדולים בביקוש ובהיצע; בכך הוא היה נקודת מוצא לתהליך של שינויים נוספים, שהיה מלווה בתנודות מחירים מהירות, שכוח התאוצה שלהן עוד גדל כתוצאה מהציפיות הספקולטיביות שהתעוררו. זהו הרקע לגיאות הגדולה בשוק המניות ב־1962 וב־1963 ולהחשה הניכרת של הגיאות היחסית בשוקי המקרקעין והדירות, שהחלה עוד ב־1961⁵.

ב־1963, שבה הגיעה הגיאות לשיאה, חלה התרחבות רבה בממדי הפעילות בשוקי המניות והמקרקעין. נראה שכספים בהיקף ניכר היו מרותקים לשוקי הנכסים עם ההתרחבות הרבה בהיקף העסקות הספקולטיביות בהם. חלק זה מתוספת אמצעי התשלום לא בא לידי ביטוי בתוספת ביקוש למוצרים ולשירותים.

רק משהגיעה הגיאות לקיצה והיקף הפעילות בשוקי המניות והמקרקעין נצטמצם⁶ החלה מתגלה בראשית 1964 עלייה בלחץ הביקוש בשוקי המוצרים והשירותים. על כך מלמדים ההחשה הניכרת בקצב עליית מחירי השירותים — תחום המחוסן במידה רבה מפני אמצעי ריסון ישירים מהסוג שהפעילה הממשלה בשוק המוצרים; וכן העלייה הרבה בעודף היבוא; בתחום מוצרי

¹ בממוצע שנתי וכן בהשוואה של סוף השנה לעומת סוף השנה הקודמת.

² לאחר תיקון הפיגור במדידת סעיף הדיור (ראה לוח ו'2).

³ ראה בנק ישראל דין וחשבון 1964, ירושלים, מאי 1965, עמוד 87.

⁴ למשל, היחס בין הפיקדונות הבלתי נזילים של הציבור בבנקים (לרבות הפרמיה שהיו זכאים לה מחזיקי פיקדונות פז"ק וחמ"מ לו המירו את פיקדונותיהם במטבע ישראלי) לבין אמצעי התשלום עלה מ־0.24 בסוף 1957 ל־0.53 בסוף 1961.

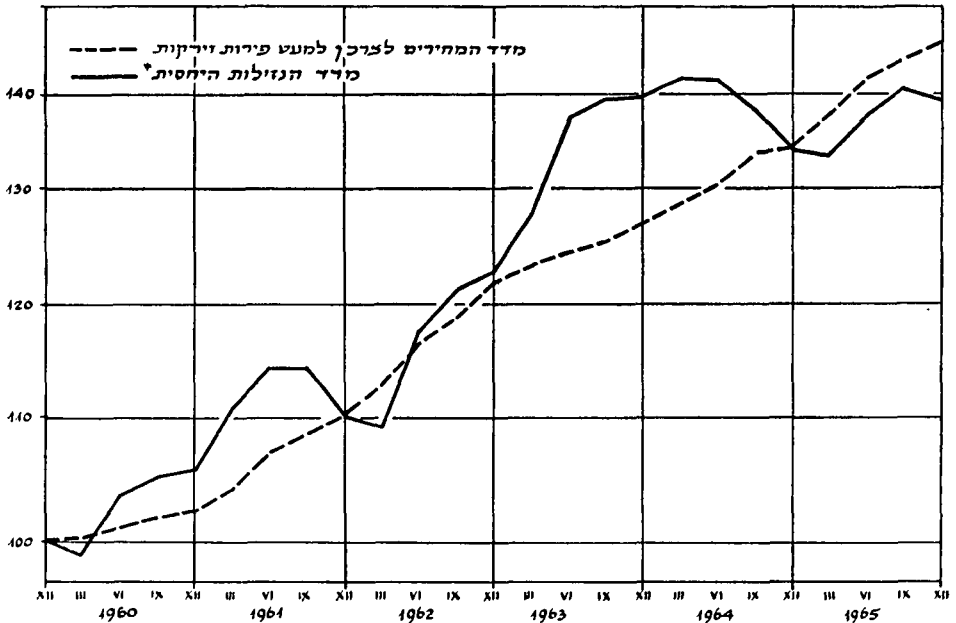
⁵ דיון מפורט יותר בצדדים השונים של ההתפתחויות האלה — ראה בנק ישראל דין וחשבון 1963, ירושלים, מאי 1965, עמודים 70–71.

⁶ עליית שערי המניות פסקה באמצע 1963, ומרכז הכובד של הפעילות עבר אז אל שוק ההנפקות החדשות שהמשיך לרכז כספים בהיקף ניכר עד סוף השנה. ראה בנק ישראל, דין וחשבון 1963, שם.

מדד המחירים לצרכן (למעט פירות זירקות) ומדד הניזילות היחסית*, 1960 עד 1965

(ממוצעים רבע שנתיים)

(ממוצע 1959 = 100)

* מדד הניזילות היחסית מתקבל על ידי חילוק של מדד אמצעי התשלום לפי רבעי שנה במדד התוצר הריאלי (המדד לרבעי שנה לנבי התוצר הריאלי מתקבל על ידי חלוקת שיעור הנדול השנתי לארבעה שיעורי נדול שווים). מדד הניזילות היחסית ומדד המחירים מהווים יחד אינדיקטור לשינוי באמצעי התשלום ליחידת תוצר נומינאלית. אלה הם, כמובן, אינדיקטורים נולסיים ביותר, ומשום כך, אי אפשר, כמובן, ליחס משמעות רבה לשינויים קטנים ביחסים ביניהם.

התעשייה, נמנעה עליית המחירים בצורה אפקטיבית על ידי אמצעי הריסון המינהליים, ועודף הביקוש בא כאן לידי ביטוי בהחשת קצב גידול הייצור ובירידת היצוא של אותם מוצרים, שיש להם שוק מקומי. ביטוי אחר ללחץ הביקוש מתגלה בשוק העבודה שבו החרף המחסור בעובדים והתרחב גם לגבי עובדים בלתי מקצועיים.

בסוף 1964 ובעיקר בחודשים הראשונים של 1965 גבר קצב עליית המחירים והיא לבשה צורה של עליית מחירים כללית המקיפה את כל תחומי המשק. אולם נראה שעיקר ההבדל לעומת התקופה הקודמת אינו בהגברה של לחץ הביקוש, אלא באמצעים הישירים שהפעילה הממשלה בתחום ריסון המחירים. עליות ניכרות חלו עתה במחירי מוצרים ושירותים הנתונים לפיקוח או להסדר רשמי. בחלקן היו עליות אלה קשורות בהקטנת סובסידיות.

בולטת עוד יותר היא העלייה הכללית שחלה לאחר שתי שנות יציבות במחירי המוצרים התעשייתיים שלגביהם הופעלו אמצעי ריסון שלא במסגרת משפטית פורמאלית. בשינוי זה יכולים להשתקף שני גורמים: הרפיה מכוונת של אמצעי הריסון או ירידה במידת האפקטיביות שלהם. מתקבל הרושם ששני הגורמים פעלו יחד. יתר על כן, קיימת, בלי ספק, תלות הדדית ביניהם, ואישור מספר רב של העלאות מקטין את אפקטיביות הריסון במקרים אחרים.

בחלק מהמקרים היו העלאות המחירים קשורות בעלייה במחירי חומרי גלם מיובאים. כך, למשל, עליות כאלה במחירי מתכות שונות בסוף 1963 ותחילת 1964 שימשו סיבה להעלאות

מחירי מוצרים מקומיים עוד בתחילת 1964, בעיצומה של תקופת היציבות. אולם כתופעה כללית, הרי הרפית אמצעי הריסון נובעת ודאי, לפחות בחלקה, מהנחה שעליית ההוצאות המצטברות, ובעיקר עליית השכר, במשך שתי שנות היציבות, וכן העלאות השכר, שהיו צפויות ב־1965, היתה בהן פגיעה ברווחיות התעשייה.

גורם, שסייע בלי ספק להבלטת הבעיה הוא הניגוד בין התעשייה, שלגביה הופעלו אמצעי ריסון, לבין השירותים, שהיו חופשיים למעשה מהתערבות אפקטיבית, ניגוד שאפשר, כנראה, ליחס לו השפעה של העלאות הרווחיות היחסית של השירותים לעומת התעשייה. הנתונים על השינויים בהוצאות ליחידת תפוקה הם חלקיים ורופפים, וקשה לבסס עליהם מסקנות חד־משמעיות בעניין מגמת הרווחיות.

כרקע רחב יותר להרפיית אמצעי הריסון יש לראות, כנראה, גם את התהליכים הכלליים יותר שאפיינו את המשק בשתי שנות היציבות. תהליכים אלה הבלטו את העובדה שאמצעי הריסון הישירים לא פתרו את בעיית יציבות המחירים הכללית במשק וכן לא את בעיית היווצרות לחץ מצד עליית השכר ואת בעיית עידוד היצוא¹.

במחצית השנייה של 1965 ניכרת, כאמור, האטה בקצב עליית המחירים. האטה זו משתקפת בכל התחומים העיקריים: במחירי המוצרים התעשייתיים, במחירי השירותים וכן במחירי הדירות, שבהן נפסקה כנראה העלייה לחלוטין. בד בבד עם האטה זו מתגלים גם סימנים אחרים לירידה בלחץ הביקוש.

אמנם, בסוף 1965 ובעיקר בתחילת 1966 מתגלה שוב תחשה בעליית המחירים. תחשה זו העלייה במדד המחירים הסיטוניים עשויה אולי ללמד שחוזר כאן סיבוב נוסף של העלאות מחירים. ייתכן שההאטה בעליית מחירי המוצרים התעשייתיים באמצע 1965 נעוצה גם בעובדה שלעיתים נוהגים לאשר העלאות מחירים תוך דחיית מועד הביצוע בחודשים אחדים.

נראה, כי בראשית 1965 חוסל "עודף הנוזלות" שנוצר במשק עם ההתרחבות המוניטארית המהירה ב־1963. ב־1964 היתה תוספת אמצעי התשלום מצומצמת — 6 אחוזים במשך השנה — והיחס בין כמות אמצעי התשלום להכנסה הלאומית ירד בהדרגה עם גידול התוצר הריאלי ועליית המחירים, עד שבראשית 1965 הוא הגיע, פחות או יותר, לרמה, שעליה עמד לפני תחילת ההתרחבות המוניטארית בראשית 1963, או אף ירד במידת־מה מתחת לרמה זו (ראה דיאגרמה ו'־2)². ב־1965 היתה עליית אמצעי התשלום איטית יחסית לגידול התוצר ועליית המחירים, ומגמת הנוזלות היתה באופן כללי כלפי מטה. בתחום המוניטארי היה הביטוי הבולט לכך — עליית הריבית בתיווך שטרות³.

במקביל להתפתחויות בתחום המוניטארי פעלו גורמים אחרים שהביאו להרפית קצב הפעילות הכלכלית וצמצום לחץ הביקוש במשק בחלקה האחרון של שנת 1965. האטה בענף הבנייה, שהתבטאה בירידה תלולה של התחלות הבנייה, ושסיבותיה הן הצטברות מלאי דירות גמורות בידי הקבלנים וההרחבה המלאכותית בסוף 1964 ובראשית 1965 על רקע הציפיות שעוררו הדיונים על צו הגבלת הבנייה⁴ חלה גם ירידה בהשקעות בתעשייה.

ירידה חלה גם בתקבולי הפיצויים האישיים, אשר בשנים הקודמות היוותה עלייתם מקור

¹ דיון מפורט יותר בשאלת ריסון המחירים בתעשייה מובא להלן בסעיף 3(א) "המוצרים התעשייתיים".

² האינדיקטורים המובאים כאן לשינוי באמצעי התשלום יחסית לתוצר — מדד כמות אמצעי התשלום מנוכה במדד התוצר הריאלי, מצד אחד, ומדד המחירים לצרכן (כלי פירות וירקות) מצד שני — הם כמובן אינדיקטורים גולמיים ביותר, ומשום כך אין, כמובן, ליחס משמעות רבה מדי לשינויים קלים.

³ אמנם שער הריבית על האשראי מאמצעי הבנקים קבוע בתוקף החוק, אך בשנים האחרונות גדל בהדרגה משקל האשראי במסגרת התיווך בשטרות מסחריים על ידי המוסדות הבנקאיים, שמחירו עבור הלווה אינו כפוף להגבלות חוק הריבית. בין סוף 1962 לסוף 1965 עלה משקלם של השטרות בתיווך הבנקים מ־19.3 אחוזים ל־36.8 אחוזים מכלל האשראי שניתן באמצעות מערכת הבנקאות (ראה לוח ט'־9). בריבית על שטרות אלה חלה עלייה בין 1963 ל־1965. שיעור הריבית אינו אחיד: בבנקים הגדולים חלה בתקופה זו עלייה מ־13 אחוזים ל־16 אחוזים.

⁴ ראה פרק י"ג "הבנייה והדירור".

להגברת לחץ הביקוש במשק. נוסף לכך ירד גם שיעור ההמרה מתוך תקבולים אלה על רקע התערורות ציפיות לפיחות.

התפתחויות אלו משתקפות בירידה בשיעור הגידול של התוצר הריאלי מעבר למה שניתן ליחס למגבלות גורמי הייצור; בעלייה קלה בשיעור האבטלה במחצית השנייה של 1965; ובצמצום ניכר של המחסור בעובדים שהיה אחד הקווים הבולטים שציינו את פעילות המשק בשנים הקודמות.

שנת 1965, ובעיקר מחציתה השנייה, נשאה איפוא אופי של תקופת מעבר, שבה פעלו בצד לחץ הביקוש גם גורמים אחרים לעליית המחירים, ובמרוצת השנה חלה ירידה ניכרת בעצמתו של לחץ הביקוש. נראה כי בסוף השנה, ובצורה בולטת יותר בראשית 1966, עולה משקל צד ההוצאות בין הגורמים הדוחפים לעליית מחירים.

יתכן שבשלב המעבר פעלו גם גורמים נוספים הנעוצים בהסדרי המחירים במשק. ריסון מחירים חלקי כשלעצמו עשוי להיות, בתנאים מסוימים, מקור של לחץ על רמת המחירים. כל עוד הוא אפקטיבי, מונע ריסון כזה עליית חלק מהמחירים במשק, אולם אין הוא יכול למנוע את עליית רמת המחירים הכללית. לחץ הביקוש מביא בתנאים אלה לעלייה רבה יותר במחירים החופשיים מפיקוח — ולעיוותים במערכת המחירים. הרפיה באמצעי הריסון יוצרת נטייה לעליית המחירים שעליהם חל הריסון — גם בהעדר לחץ ביקוש כללי. כשקשיחות מחירים כלפי מטה היא תופעה נפוצה, אין עלייה זו מלווה בירידות מפצות במחירים אחרים והיא מביאה לעליית רמת המחירים הכללית¹. יתכן שגם גורם זה היה בין הגורמים לעליית מחירי המוצרים התעשייתיים ב-1965.

שנית, עצם השימוש באמצעי הריסון המינהליים לא בוטל, כאמור, והם מכונים עתה להגביל את העלאות המחירים לשיעורים המוצדקים עקב עליית ההוצאות. משימה זו מחייבת עבודות בדיקה וביקורת מסובכות, ובלי ספק נותר מקום רב למיקוח בין היצרנים לממשלה. ביטול הזמן הכרוך במשא ומתן על אישור העלאות ואי הודאות ביחס לעמדת הממשלה בעתיד עלולות להביא את היצרנים לידי נטייה לחתור להעלאות מחירים גדולות יותר מראש — מתוך ציפייה להמשך עליית ההוצאות בעתיד.

3. המחירים היחסיים

(א) מוצרי התעשייה

לאחר שנתיים של יציבות מלאה כמעט במחירי המוצרים התעשייתיים שהובטחה על ידי אמצעי הריסון המינהליים, החלו מתגלות בחודשים האחרונים של 1964 עליות מחירים בשיעורים גבוהים. בחודשים הראשונים של 1965 קיבלו עליות אלה צורה של עליית מחירים כללית שהקיפה את רוב ענפי התעשייה.

נותר עדיין תחום צר יחסית שבו נשמרה יציבות המחירים. תחום זה כולל חלק מענף המזון, בעיקר מצרכים חיוניים, וכן מוצרי יסוד שונים בענפים אחרים. במקרים אלה קיים, בדרך כלל, פיקוח או הסכם מחירים רשמי, ומניעת העלאות המחירים היתה מלווה בהגדלת סובסידיות ובהפחתת היטלים.

בנקודה זו נבדלת מדיניות המחירים בתעשייה מאשר בתחומי משק אחרים. בעוד שבתחומים אחרים, הכפופים להסדר רשמי, חלו העלאות מחירים ניכרות שהיו מלוות בקיצוץ סובסידיות, הרי בתעשייה נמנעו העלאות מחירים במקרים אלה, לרוב, כאמור, תוך שימוש בסובסידיות והפחתת היטלים. בתעשייה עצמה חלו עליות המחירים באותו תחום רחב, המקיף את רוב מוצרי התעשייה,

¹ הוא הדין כמובן בהשפעה של קיצוץ סובסידיות בתקופה של העדר לחץ ביקוש — גם כאן חלה עליית מחירים שאינה מלווה במניעת עליית מחירים בתחומים אחרים.

אשר בו לא נעשה הריסון באמצעות פיקוח רשמי המבוסס על סנקציות משפטיות, אלא לבש צורה של הפעלת לחץ מסוגים שונים.

אמצעי הלחץ העיקרי היה האיום בהתרת יבוא מתחרה. בתקופה שבה הוחל בהפעלת אמצעי זה נהנה רובה של התעשייה מהגנה אפקטיבית בצורת איסור מינהלי על היבוא, והסנקציה של התרת יבוא מתחרה בשער מכס נמוך היתה, לפחות במשך תקופה מסוימת, אמצעי מרתיע יעיל ביותר.

גם בתחומים אחרים יש להכרעות של גופי השלטון השפעה על גורלם של מפעלים (כגון, למשל, בשאלת מתן אשראי מכספי תקציב הפיתוח או ממקורות אחרים אשר לסקטור הציבורי יש חלק בניהולם; בהענקת מעמד של מפעל מאושר או השקעה מאושרת על פי החוק לעידוד השקעות הון; במתן רשיונות יבוא למוצרים שחלה עליהם הגנה מינהלית, וכדומה), ואין ספק שיש בכך כדי להקנות לשלטונות השפעה ניכרת.

בהקשר זה מתבקשות כמה הערות לגבי הליברליזציה של היבוא. נראה שעיקר תרומתה היתה במסגרת המאמצים למניעת עליות מחירים ולא בתיקון עיוותים במשק. השנים שעברו מאז 1962 עמדו בסימן מעבר מהגנה מינהלית להגנה על ידי מכס, שנועדה לאפשר חשיפה של הייצור המקומי לתחרות מצד היבוא, כאמצעי ליעול הקצאת המקורות במשק.

בפני "הוועדה הציבורית להגנה על תוצרת הארץ" — גוף בעל תפקידי ייעוץ — הועלו לדיון שאלות ההגנה על מוצרי התעשייה השונים (בסוף 1965 הגיע לסימום החלק הראשון של תהליך החשיפה, והוועדה מתכוננת לסיבוב שני של דיונים חוזרים). בתנאים אלה שימשה קביעת שיעור המכס אמצעי שניתן להפעילו בנקל לצורך ריסון העלאות המחירים. ואילו באותם המקרים שבהם לא התעורר הצורך להפעיל סנקציה זו, התבטאה הליברליזציה, בדרך כלל, במעבר מאיסור יבוא מינהלי להגנה על ידי שיעורי מכס גבוהים¹.

מלבד רמת ההגנה הממוצעת הגבוהה, שהוענקה לייצור המקומי, מאפיין את הליברליזציה גם שוני רב בין שיעורי מכס המגן על המוצרים השונים. אפשר להניח שהגורמים שבידיהם היתה ההחלטה בענין זה נטו להוריד את שיעור המכס במידת האפשר², ובוודאי לא היתה להם סיבה לקבוע שיעור מכס גבוה יותר מהדרוש להבטיח הגנה על הייצור המקומי. בפיזור הרב של שיעור המכס משתקפים כנראה ההבדלים הקיימים היום במשק ברמת היעילות הכלכלית בין ענפי ייצור ומוצרים שונים³. לפיכך לא הרחיקה הליברליזציה לכת עד כה בהסרת עיוותים.

השינוי הבולט ביותר בתחום מחירי התעשייה ב־1965 נוגע לאופיה ולהישגיה של מדיניות ריסון המחירים שלא באמצעות פיקוח רשמי. התחדשות עלית המחירים של מוצרי התעשייה בסוף 1964 עשויה לשקף מן הסתם שני גורמים: הרפייה של אמצעי הריסון ונסיגה מצורת ההפעלה הנוקשה, שאפיינה אותם בשנתיים הקודמות — או ירידה במידת האפקטיביות שלהם. נראה שיש פה צירוף כלשהוא של שני גורמים אלה. יש כמובן תלות הדדית בין שני הגורמים ואישור מספר רב של העלאות מחירים מקטין את אפקטיביות הריסון במקרים אחרים. יתר על כן, אותם גורמים שהביאו להרפייה באמצעי הריסון, מתגלים גם ברתיעה מלגלות יד חזקה במקרים שונים של העלאות מחירים שלא בהיתר או חורגות מהשיעור שהותר.

ברקע של הרפיית אמצעי הריסון מצויה, כנראה, בצורה זו או אחרת, ההנחה שהקפאת מחירי התפוקה התעשייתית מצד אחד, והעליית ההוצאות מצד שני, פגעו ברווחיות התעשייה. הנתונים הקיימים לגבי הרכב ההוצאות והשינויים בהוצאות ליחידת תפוקה הם בגדר אינדיקטורים

¹ ראה "הליברליזציה של היבוא — פברואר 1962 עד מאי 1965" סקר בנק ישראל 26, ירושלים, אפריל 1966.

² נראה שלא פעלו בענין זה שיקולים פיסקאליים.

³ הבדלים באחוז הערך הנחשך ובשיעור המכס על חומרי הגלם עשויים אמנם להביא להבדלים בשיעור המכס על המוצר הסופי, כשהכוונה היא להעניק הגנה שווה לערך הנחשך. אולם ההבדלים באחוז הערך הנחשך כשלעצמם אינם עשויים להביא לשינוי בשיעורי המכס על המוצרים הסופיים.

מקוטעים ורופפים שקשה לבסס עליהם מסקנה חד-משמעית בעניין זה. שנות ריסון המחירים האפקטיבי היו גם שנים שבהן נמשכה עליית מחירי השירותים המקומיים שהתעשייה נזקקת להם. באותן השנים עלה גם שיעור השכר הממוצע בתעשייה ב־22 אחוזים. אך שנים אלה היו, כנראה, גם שנים של עלייה מהירה יותר בפריז. בכך משתקפת ודאי ההשפעה של ההרחבה המהירה יותר של היקף הייצור, שהביאה לעליית ניצולת כושר הייצור. יתכן גם שעצם ריסון המחירים בתקופה של עליית ההוצאות שימש גורם מדרבן להגברת היעול במפעלים.

החריפה את הבעייה גם העובדה שריסון המחירים היה חלקי ובעוד שהתעשייה, שיש לה מעמד בכורה, נאלצה לספוג את התייקרות התשומות, נהנו ענפי השירותים מחופש מלא כמעט בהעלאת מחירים, דבר שכשלעצמו הוא פועל להגדלת רווחיותם היחסית. עובדה אולי לא פחות חשובה בהקשר זה – נראה היה שאין למנוע את המשך עליית השכר ומחירי תשומות אחרות, ובעיית לחץ ההוצאות, או הפגיעה ברווחיות התעשייה, עשויה היתה עוד להחריף.

אולם דומה שיש לראות את השינוי בהפעלת אמצעי הריסון גם על רקע רחב יותר של תהליכים כלליים שאפיינו את המשך במשך שתי שנות יציבות המחירים בתעשייה, כשהופעלו אמצעים אלה לראשונה נעשה הדבר בצל החשש כי עליית המדד והעלאת תוספת היוקר בעקבותיו יבטלו תוך זמן קצר את השיפור הקל בכדאיות היצוא שחל עם הפיחות. אולם ההתפתחות מאז הבהירה כי לא די בבלימת עליית ההוצאות, וכי אין להתעלם מתפקיד הביקוש במשך. עליית הביקוש הביאה להקטנת היצוא (של מוצרים שיש להם שוק מקומי) ולהגדלת היבוא; כך גדל הגירעון ב־1964, בעצם תקופת היציבות. בממדים שאין להם תקדים. בד בבד עם זאת נתברר גם, שלא די בשמירה על יציבות המדד כדי למנוע העלאות שכר; לחץ הביקוש בשוק המוצרים הביא להיווצרות לחץ ביקוש בשוק העבודה ולעליות שכר מהירות. בנסיבות כאלה מביא ריסון מחירים של סקטור אחד, התעשייה, במידה שהוא אפקטיבי, ליצירת עיוותי מחירים ולירידה ברווחיות התעשייה לעומת שאר ענפי המשך. ההרפייה של אמצעי הריסון חלה איפוא כשברקע מתבלטות בעיות מרכזיות שאמצעי הריסון אינם רלוונטיים לגביהם.

שינוי זה חל כאמור לאחר שנתיים שבהם נמנעה עליית מחירי המוצרים התעשייתיים, אולם נראה ששתי שנים אלה היו שונות זו מזו באלמנט אחד חשוב: קיומו של לחץ ביקוש חזק בשוקי המוצרים והשירותים. שנת 1963 לא היתה כנראה שנה של לחץ ביקוש חזק בשוקי המוצרים והשירותים, על אף ההתרחבות המוניטארית הרבה.¹ עדות לכך אפשר לראות גם בעובדה שבאותם סעיפי השירותים, המשקפים את פעולות כוחות השוק, היה שיעור העלייה ב־1963 איטי יותר במידה ניכרת הן מאשר בשנה שקדמה לה וכן מאשר בשנים שבאו לאחריה (ראה דיאגרמה ו'־3).²

מסתבר איפוא שהשנה הראשונה להפעלת אמצעי הריסון המינהליים, שבה הושגה ההצלחה הרבה ביותר בשמירה על יציבות מחירי המוצרים התעשייתיים, היתה איפוא שנה בה היה לחץ הביקוש חלש בהרבה מאשר בשנה שלאחריה. יתכן איפוא שחלק מהאפקטיביות, שהיתה לאמצעים אלה אז, יש לזקוף לזכות עובדה זו. כמובן, אין להסיק מכך שאמצעים אלה לא תרמו כלל לשמירה על יציבות מחירי התעשייה, שכן גם גורמים מצד ההוצאות, כגון העלאה כללית של תוספת היוקר, עשויים לגרום אחריהם העלאות מחירים. אולם במידה שנמנעה אז עליית מחירים שמקורה בגורמים אלה, הרי בגלל אי קיומו של לחץ ביקוש חזק היא לא היתה מלווה באותה מידה של השפעות שליליות בתחום עיוותי מחירים ורווחיות ובתחום מאזן סחר החוץ, כפי שנתגלו ב־1964. ואילו ב־1964, כשגבר לחץ הביקוש למוצרים ולשירותים, החריפו במידה ניכרת כל הבעיות שאין למצוא להן פתרון באמצעים מסוג אמצעי הריסון הישירים, והובלטו בעיות שהן תולדה של אמצעי הריסון.

¹ ראה לעיל, סעיף 2. רמת המחירים ואמצעי התשלום.

² ראה גם סעיף השירותים להלן, העלייה היחסית במחירי השירותים לעומת מחירי מוצרי התעשייה לא היתה שונה למעשה ב־1963 מאשר בשנים הקודמות; שוגי כזה מתגלה רק ב־1964.

מסתבר שההרפיה בהפעלת אמצעי הריסון שהיתה מלווה, כנראה, גם בירידה במידת האפקטיביות שלהם, באה אמנם שנתיים לאחר הפעלתם, אולם לאחר תקופה קצרה הרבה יותר של עודף ביקוש חזק בשוקי המוצרים והשירותים.

לוח 4'

עליית מחירי מוצרי התעשייה לפי מדד המחירים לצרכן, 1963 עד 1965

אחוז העלייה לעומת סוף השנה הקודמת			
1965	1964	1963	
8.7	1.6	0.6	מזון
19.1	5.9	0.2	בשר
17.6	0.4	0.6	חלב
3.0	0.7	0.7	יתר המזון
4.9	2.5	0.2	הלבשה וטכסטיל
2.9	2.4	0.6	רהיטים
9.2	3.9	-0.2	הנעלה, עור, גומי, פלסטיקה
2.9	1.1	0.3	מוצרי מתכת, כלי הובלה וחשמל
6.6	2.0	0.5	סך הכול

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

עליית מחירי המוצרים התעשייתיים בסוף 1964 ובתחילת 1965 נשאה, פחות או יותר, אופי של גל המורכב מהעלאות יחידות במוצרים השונים; רק בתחומים שבהם לא היה ריסון המחירים אפקטיבי היתה העלייה רציפה יותר. גל זה התחיל במפעלים ובענפים בודדים במחצית השנייה של 1964, ועד לסוף הרביע הראשון של 1965 הוא הקיף את רובם המכריע של ענפי התעשייה. (ראה לוחות ו' ו'8-9).

שני יוצאי דופן בולטים הם ענף המזון (פרט לבשר ולחלב) וענף העור וההנעלה. בענף המזון חלו העלאות רק בחלק מצומצם יחסית מתפוקת הענף, וגם העלאות אלה חלו, בדרך כלל, במועד מאוחר יותר. מבחינת אופי הסדרי המחירים וצורת ההתערבות מצד הממשלה שונה ענף המזון משאר הענפים. משקל מכריע יש כאן למוצרים הנחשבים כמוצרים חיוניים ומשקלם במדד גדול יחסית. משום כך רבים כאן המקרים של פיקוח רשמי על המחירים או של הסכמי מחירים רשמיים בין הממשלה לבין היצרנים. בענף זה מרוכזים גם רוב הקרטלים הרשמיים הקיימים במשק, והללו

פועלים במסגרת הסדרי מחירים רשמיים. בשאר הענפים, לעומת זאת, אין ריסון המחירים נושא, בדרך כלל, אופי של פיקוח רשמי המסתייע בסנקציות משפטיות, אלא הוא מבוסס על הפעלת לחץ בצורות שונות. גם מבחינת קיומם של אמצעי פיקוח רשמיים ומסורת של פיקוח על המחירים וגם מבחינת החשיבות שיוחסה לשמירה על יציבות המחירים נבדל ענף זה מיתר הענפים, והדבר מצא את ביטויו בשיעור נמוך של עליות מחירים בו. צד אחר של הבדל זה הוא השימוש הנרחב בסובסידיות ובהפחתות מיסים כפיצוי על עליית ההוצאות.

גורם נוסף, שיש לו משקל רב יותר בענף זה, הוא קיומם של מצרכים רבים שגמישות ההכנסה לגביהם נמוכה, ומצרכים נחותים, באותם תחומים, שבהם פועלים גורמים אלה, היה כמובן לחץ הביקוש חלש יותר מאשר בשאר תחומי המשק.

לאחרונה, יש לזכור גם את האפשרויות של העלאות מחירים מוסוות (על ידי הורדת הטיב, הכנסת סוגים חדשים במחירים יקרים יותר תוך הורדת איכותם של סוגים ישנים וכדומה). העלאות אלה הן תופעת לוואי נפוצה של פיקוח על המחירים והאפשרויות לכך רבות יותר בענפים, המייצרים מוצרי צריכה, שבהם קיים גיוון רב, מאשר בענפים המייצרים מוצרי ביניים, שבהם יש מידה רבה יותר של סטנדרטיזציה.

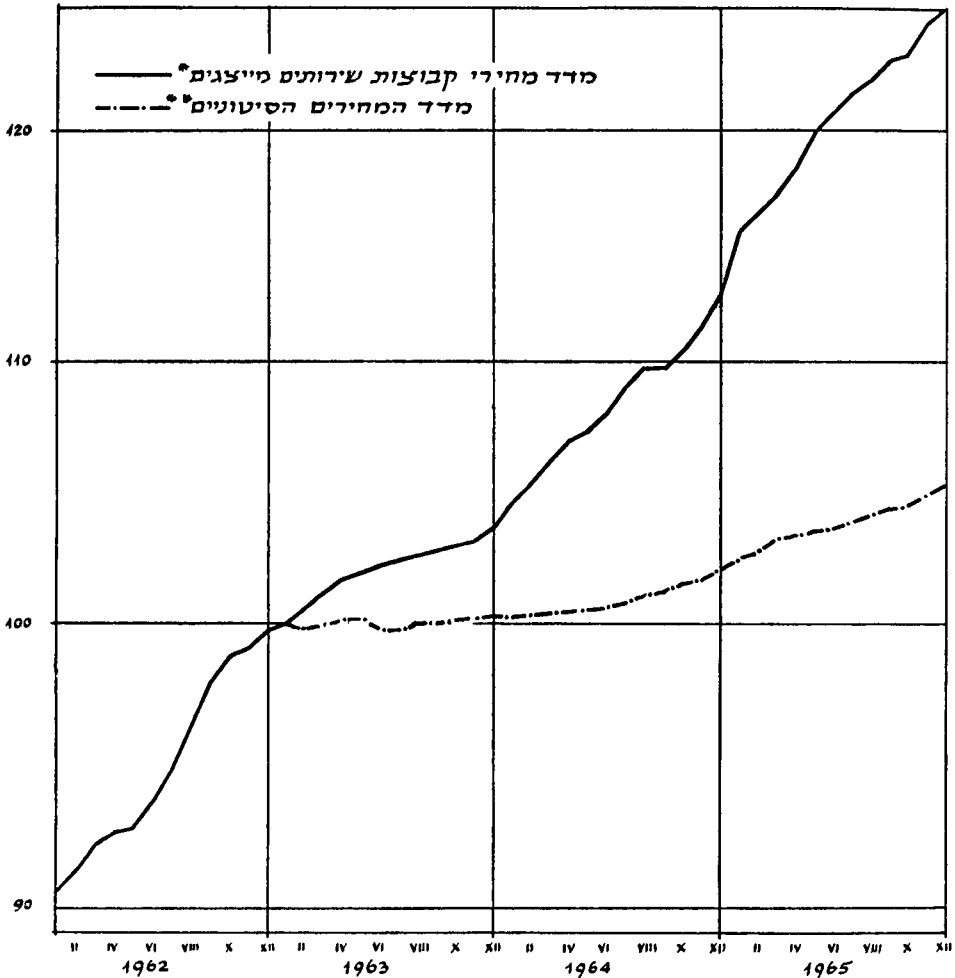
יוצא דופן בולט אחר הוא ענף העור וההנעלה, שבו דווקא חלה עליית מחירים מהירה יותר במידה ניכרת במחצית השנייה של 1965. במחירי מוצרים שונים, ובעיקר במחירי חלק מסוגי הנעליים, היתה העלייה גבוהה יותר במידה ניכרת. בענף זה היתה שכיחה התופעה של הכנסת סוגים חדשים, שתוספת המחיר שלהם לא תמיד שקפה רק תוספת של איכות, ויש בה, כנראה, גם העלאות מחירים מוסווה. בחלק מענף העור גרמה לכך, בודאי, העלייה במחירי העור בשוק העולמי. אולם נראה שעלייה זו אין בה כדי להסביר את כל עליות המחירים בענף, ובעיקר לא את המקרים של שיעורי עלייה גבוהים. עליית מחירי העור היתה נמוכה במידה ניכרת מעליית מחירי הנעליים — ומחיר העור מהווה רק חלק מהמחיר הסופי. יש גם תופעה נוספת העשויה להצביע על גורמי העלייה — במחירי הנעליים האורטופדיות, למשל, לא חלה בתקופה זו עלייה, אף כי מצד ההוצאות פעלו אותם הגורמים.

באופן פרדוכסלי נראה שהעלייה נעוצה דווקא בהשפעת הליברליזציה שבוצעה בענף. האיום בליברליזציה תוך הפחתה ניכרת בשיעור ההגנה מפני יבוא מתחרה היה אחד מאמצעי הלחץ העיקריים בשימושה של מדיניות ריסון המחירים בתעשייה. במקרים, שבהם לא היה צורך להודק לסנקציה זו, לא היוותה הליברליזציה אלא מעבר מאיסור מינהלי על היבוא להתרת יבוא תוך הטלת שיעורי מכס גבוהים (ותוך קביעת תנאי של דיון חוזר במקרה שהיבוא יחרוג מגבולות מסוימים). בתנאים כאלה לא יצרה איפוא הליברליזציה, בדרך כלל, תחרות מחירים מצד היבוא, ולא הביאה לידי ירידת מחירי התפוקה המקומית. בענף הנעליים היתה לליברליזציה אפילו השפעה הפוכה — היא הביאה לעליית מחירים. בסוף 1964 הותר יבוא נעליים תוך הטלת מכס קצוב שהגיע, למעשה, לשיעור של כמאה אחוזים על נעליים מטיב בינוני. עם התרת היבוא הופיעו איפוא בשוק המקומי נעליים מתוצרת חוץ במחירים הגבוהים יותר פי שנים וחצי מהמחירים הממוצעים בשוק המקומי. התוצאה היתה עלייה ניכרת במחירי הנעליים המקומיות. תגובה זו של היצרנים המקומיים ניתן להסביר בכמה גורמים. נראה שמצד אחד שינתה הופעת הנעליים היקרות מתוצרת חוץ, שבגלל הפרש המחיר הניכר הן קיבלו אופי של מוצר שונה, את תנאי הביקוש, ונוצר, כנראה, ביקוש שלא היה נוצר בעקבות העלאת המחיר של סוגי הנעליים הקיימים; מצד שני, ידוע שבשווקים, שבהם אין תנאי תחרות משוכללת, חלות העלאות מחיר לעתים קרובות רק בעקבות שינויים גדולים המשפיעים על כלל היצרנים בענף, והופעת היבוא בתנאים אלה יכולה, בלי ספק, לשמש גורם כזה.

בעקבות תוצאות אלה של הליברליזציה הופחת בסוף 1965 המכס על נעליים והוא מגיע עתה לשיעור של כ־60 אחוזים ממחיר נעליים מטיב בינוני.

מדרי קבוצות שירותים מייצגים ומדר המחירים הסיטוניים של התפוקה התעשייתית*

(ינואר 1963 = 100)

* ראה סעיף 3 (ג) לעיל וכן הערה שם.

** ל-1964 ו-1965 מדר המחירים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בניכוי הסעיפים תפירה וחייטות, תיקון נעליים, הלכשה עליונה ותפירה; ל-1963 — העלייה במדרי הלכשה לסטטיסטיקה ל-18 ענפי תעשייה ראשיים, פרט להדפסה ויהלומים, כשהן משוקללות, לפי משקל הענפים בתפוקה הכוללת ב-1962.

(ב) מוצרים חקלאיים

במחירי המוצרים החקלאיים היו העלאות המחירים ב-1965 גבוהות יחסית. בחלק מהמקרים היו ההעלאות נעוצות בשינוי ההיצע (המשקף גם השפעה של הסדרים שונים)¹. במקרים אחרים הועלו מחירים באישור הממשלה, והדבר היה מלווה בצמצום סובסידיות. מחירי הביצים היו גבוהים ב-1965 ב-7.5 אחוזים בממוצע מאשר ב-1964. הדבר משקף

¹ תיאור של ההסדרים השונים בייצור ובשיווק החקלאי ראה: בנק ישראל דין וחשבון 1964, ירושלים, מאי 1965, עמוד 95 ואילך.

שיעורי העלייה במדר המחירים הסימוניים של התפוקה התעשייתית (קבוצות ראשיות),

1964 ו-1965

(ממוצע 1963=100)

הסעיף	העלייה הממוצעת לעומת השנה הקודמת		יוני 1964		דצמבר 1964	
	1964	1965	לעומת יוני 1964	לעומת יוני 1964	לעומת דצמבר 1964	לעומת יוני 1965
(אחוזים)						
מכרות ומחצבים	2.7	6.7	2.0	6.6	2.1	0.6
מזון						
(א) בשר, חלב, שימורי פירות וירקות	8.7	13.2	2.2	0.1	13.4	5.2
(ב) יתר המזון	0.3	0.8	0.1	0.1	0.2	0.8
טקסטיל	1.3	1.5	0.9	0.2	1.1	0.9
הלבשה *	-1.6	1.2	—	1.8	0.3	0.7
עץ ומוצרי ורהיטים	2.2	3.4	1.2	2.3	1.6	0.7
נייר, קרטון ומוצריהם **	-0.7	0.1	—	—	—	0.1
עור ומוצריו ***	1.0	4.3	0.4	1.3	1.9	6.3
מוצרי גומי ופלסטיקה	-1.9	-1.0	-1.0	-0.3	-0.5	-0.3
כימיקלים ומוצרי נפט	-0.2	2.8	-0.2	0.1	2.9	1.1
מינרלים אל מתכתיים	0.8	3.3	0.3	1.0	2.2	1.4
מתכת בסיסית	1.2	2.9	1.3	1.0	2.0	1.8
מוצרי מתכת	1.4	6.2	0.9	3.0	3.4	2.1
מכונות	1.0	1.5	0.5	0.6	0.6	2.0
ציוד חשמלי	1.1	3.7	1.4	2.0	1.9	0.5
כלי הובלה	1.4	9.8	0.7	3.7	6.9	3.2
שונות	0.3	5.6	0.7	1.6	3.9	1.1
סך הכול	0.8	3.9	0.6	1.1	2.9	1.6
סך הכול בניכוי הסעיף, בשר,						
חלב ושימורי פירות וירקות	0.9	3.1	0.5	1.2	1.9	1.3

* בניכוי הסעיף, תפירה וחייטות.

** בניכוי עלייה במדר הנובעת משינוי פורמאלי נרדא : ביטול סובסידיה לנייר עיתון, שניתנה ליצרן, והחלפתה בסובסידיה ישירה לעיתונים.

*** בניכוי הסעיף, תיקון נעליים.

ח מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

התפלגות ענפי המשנה בתעשייה, לפי תקופת השיא של עליית המחירים,
(מדר המחירים הסימוניים), 1964 ו-1965

התקופה, שבה חל שיעור העלייה הגבוה ביותר במחירי ענפי המשנה					מספר ענפי המשנה	
אי עלייה או ירידה	1965		1964			
	מחצית II	מחצית I	מחצית II	מחצית I		
מזון						
—	1	2	—	—	3	(1) בשר, חלב שימורי פירות וירקות
7	7	2	—	1	17	(2) יתר המזון
—	—	2	1	—	3	מכרות ומחצבים
1	2	5	2	—	10	טקסטיל
—	—	1	1	2	4	הלבשה
—	—	4	2	1	7	עץ
2	—	—	—	—	2	נייר וקרטון **
—	3	1	—	—	4	עור
2	1	1	—	—	4	גומי ופלסטיקה
1	3	5	—	—	9	כימיה ונפט
2	—	4	1	—	7	אל-מתכת
—	2	1	1	1	5	מתכת בסיסית
—	1	4	4	—	9	מוצרי מתכת
—	1	2	1	1	5	מכונות
—	—	4	1	1	6	ציוד חשמלי
—	—	1	3	—	4	כלי הובלה
—	1	2	2	1	6	שונות
15	22	41	19	8	104	סך הכול

* דרכות ענפי משנה, שבהם לא יעלה שיעור העלייה על 0.1 אחוז.

** ראה הערות ללוח 5.

ה מ ק ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

העלאת מחיר ב-11.3 אחוזים במאי 1965, שהיתה מלווה בצמצום הסובסידיות. העלאת המחיר הביאה לצמצום הביקוש המקומי — השיווק המקומי עלה ב-2 אחוזים בלבד (ירידה באחוז אחד בצריכה לנפש). שיווק הביצים מאורגן ברובו על ידי מועצת הלול, ועודפי השיווק המקומי מופנים ליצוא.

מחירי העופות ב-1965 היו גבוהים ב-22.5 אחוזים בממוצע מאשר ב-1964. הגורם היה צמצום ההיצע, הן בעקבות ירידה ברווחיות בשנה הקודמת והן בגלל פגיעת מחלות. מחירי החלב ומוצריו היו גבוהים ב-12 אחוזים מאשר ב-1964. העלייה הממוצעת משקפת העלאה ב-18 אחוזים במחירי חלב במאי 1965, העלאה זו היתה אף היא מלווה בצמצום הסובסידיות. בעקבות העלאת המחיר היתה הצריכה המקומית של חלב גבוהה ב-1965 ב-2 אחוזים בלבד (ירידה באחוז אחד בצריכה לנפש).

**העלייה או הירידה (-) במחירי פירות וירקות שונים,
לפי מדר המחירים לצרכן, 1964 ו-1965**

אחוז העלייה, או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת		
1965	1964	
8.2	20.9	עגבניות
21.1	-11.7	מלפפונים
-3.1	15.3	תפוחי אדמה
14.2	-19.3	ענבים
28.0	-45.9	שזיפים
-2.9	-11.7	תפוחי עץ
23.8	4.7	בננות
15.4	4.1	תפוזי שמוטי
9.9	2.0	אשכוליות
-0.5	27.4	לימונים
9.2	10.0	כל הירקות
7.7	-5.1	כל הפירות
8.3	2.9	סך הכול ירקות ופירות

ח מ ק ו ר : חלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

במחירי הבשר הטרי חלה עלייה ממוצעת ב-14.5 אחוזים לעומת 1964. עלייה זו נבעה מצמצום בשיעור 10 אחוזים בהיצע בגלל שני גורמים: ראשית, עליית רווחיות רפת החלב בעקבות העלאת מחירי החלב, שהביאה להגדלת עדר החלב ולצמצום השחיטה, ושנית, הפסקת יבוא העגלים לפיטום.

מחירי הירקות היו גבוהים ב-9 אחוזים בממוצע מאשר ב-1964 אחרי עלייה ב-10 אחוזים ב-1964 לעומת 1963. ב-1964 היתה העלייה הממוצעת מלווה בעלייה ניכרת בכמות העודפים שהוצאו. העלייה ב-1965 היתה מלווה בצמצום ההיצע—הצריכה המקומית עלתה ב-2 אחוזים בלבד (ירידה באחוז אחד בצריכה לנפש). בכמויות העודפים חלה ירידה ניכרת. ירידת היבולים היתה נעוצה בשני גורמים: בקיץ 1964 חלה עלייה רבה בהיצע שהיתה מלווה בירידת מחירים ובעלייה רבה בעודפים. תנאים אלה פעלו לצמצום שטחי המזרע על ידי החקלאים ב-1965. גורם שהגביר את הצמצום היה החמרת הפיקוח מצד מועצת הירקות והורדת מחירי המינימום המובטחים בקיץ 1965—גם זאת בעקבות הגידול הרב בעודפים ובתשלומי הסובסידיות ב-1964.

מחירי הפירות היו גבוהים ב-8 אחוזים בממוצע מאשר ב-1964, לאחר ירידה ב-5 אחוזים ב-1964 לעומת 1963. העלייה נבעה מצמצום בהיצע. ב-1965 פעלו שני גורמים לצמצום—גורמי טבע מצד אחד, והירידה הגדולה במחירי חלק מהפירות הנשירים ב-1964, שהביאה לעקירת מטעים—בעיקר של שזיפים וענבים, מצד שני. השטח המניב, ב-1965, להוציא את ההדרים היה קטן מאשר ב-1964.

(ג) שירותים

במחירי כלל השיקולים במדד המחירים לצרכן היתה העלייה ב־1965 גדולה יותר מאשר בשנה הקודמת (ראה לוח ו'־8). הגורם להחשת קצב העלייה הוא באותם השירותים הכפופים להסדרים רשמיים, אשר במחיריהם נמנעה עלייה בשנים הקודמות. כמו כן השפיעה העלאת המיסים בענף זה. במחירי השירותים החופשיים, פחות או יותר, מהתערבות חלה החשה בקצב העלייה עוד, בתחילת 1964.

לוח ו'־8

עליית מחירי פוגי שירותים לפי מדד המחירים לצרכן, 1962 עד 1965

1965	1965	אחוז העלייה לעומת סוף השנה הקודמת				המשקל בינואר 1965	המשקל בינואר 1962	
		1965	1964	1963	1962			
המחצית הראשונה	המחצית השנייה							
1.5	7.6	9.2	9.7	4.8	12.6	101.8	85.7	שירותים אישיים
2.3	4.6	7.0	6.1	4.3	18.0	37.0	31.4	שירותי בריאות
8.1	1.8	6.4	9.3	7.3	12.1	26.0	20.2	שירותי חינוך
0.0	14.6	14.6	0.7	9.2	12.0	35.0	36.1	תחבורה ודואר
0.3	0.9	1.2	2.4	1.2	8.9	25.5	28.1	ביטוח ומיסים
-2.2	9.2	6.7	0.0	0.2	9.0	20.4	20.7	חשמל ומים
								שירותים ציבוריים
15.7	7.4	24.3	—	—	—	8.4	2.0	אחרים
2.1	6.8	8.7	5.9	4.7	12.3	254.1	224.2	סך הכול

ה מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

גם בתחום השירותים ניכרה האטה בעליית המחירים במחצית השנייה של 1965 לעומת המחצית הראשונה. העלייה המהירה יותר במחצית הראשונה משקפת, בחלקה, את העליות במחירי שירותים הכפופים להסדרים רשמיים. אולם אותה תופעה מאפיינת במידה רבה גם את אותם השירותים החופשיים מהתערבות רשמית, מהשפעות מוסדיות ומתנודות עונתיות. במחירי קבוצת השירותים הללו ("השירותים המייצגים") חלה במחצית הראשונה של השנה עלייה ב־7.6 אחוזים לעומת 3.6 אחוזים במחצית השנייה. קצב זה מאפיין במידה רבה כמעט את כל השירותים הכלליים בקבוצה¹: מתגלה בהם, בדרך כלל, החשה בקצב העלייה סמוך לסוף 1964 או בראשית 1965, ראה דיאגרמה ו'־5. ואילו במחצית השנייה של 1965 ניכרת האטה. בקבוצת השירותים הכפופים להסדרים רשמיים או נתונים להשפעות מוסדיות ניכר שינוי לעומת השנתיים הקודמות. במקביל להרפיית הריסון על מחירי התפוקה התעשייתית ולהעלאת מחירי מוצרים חקלאיים חלו גם כאן העלאות מחירים גדולות. בינואר הועלו תעריפי הנסיעה ב־16 אחוזים (באוטובוסים ב־17 אחוזים, במוניות ב־8.5 אחוזים וברכבת ב־27 אחוזים). ב־1964 נמנעה עליית דמי הנסיעה באוטובוסים על ידי מתן סובסידיה; באפריל הועלה מחיר המים ב־26 אחוזים. מאוחר יותר הועלו תעריפי עורכי הדין, הנקבעים על ידי לשכת עורכי הדין, ב־23 אחוזים, ומחיר לימוד נהיגה ב־40 אחוזים, בעקבות הטלת מס — אם כי שיעור ההעלאה גבוה יותר משיעור העלאת המס.

¹ כלולים בקבוצה 9 שירותים: ארוחות במסעדה, מצרכים בקיוסק, תפירה וחייטות, כביסה מחוץ לבית, תיקון נעליים, מספרות ומכוני יופי, רופאים פרטיים, דיפוי שיניים תאטרון וקונצרטים.

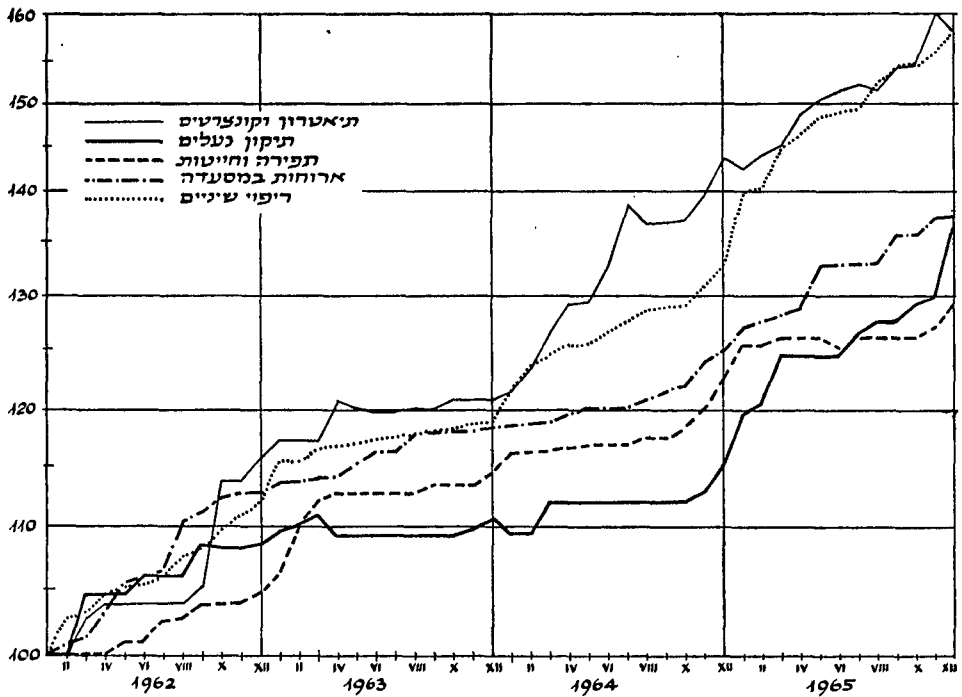
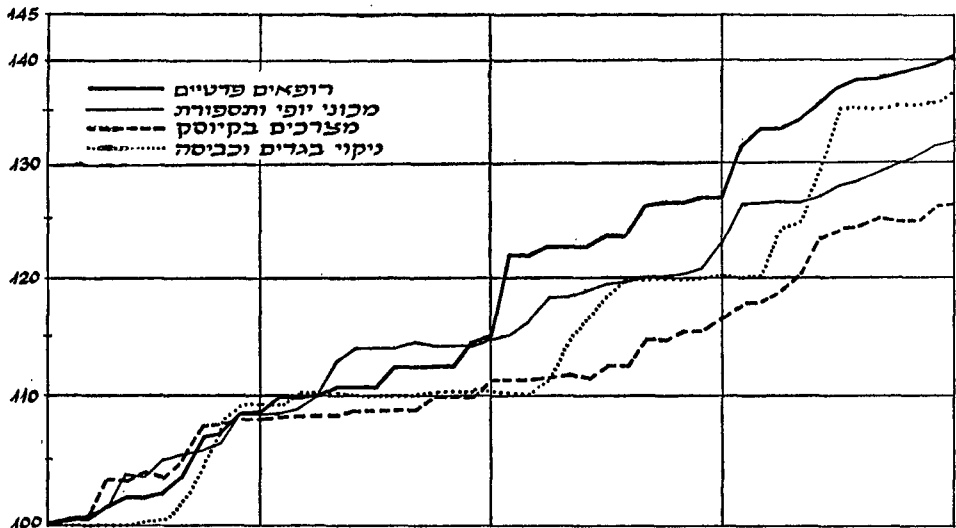
עליית מחירי שירותים שונים לפי מדד המחירים לצרכן, 1962 עד 1965

הסעיף	המשקל במדד (אלפיות)		אחוז העלייה לעומת סוף השנה הקודמת			
	1965	1962	1962	1963	1964	1965
שירותים אישיים						
ארוחות מחוץ לבית						
ארוחות בעבודה ובבתי ספר	3.9	2.8	12.3	1.8	-0.3	17.5
ארוחות במסעדה	9.3	8.9	12.9	4.8	6.4	9.6
מצרכים בקיוסק	5.4	6.3	8.0	2.8	4.8	8.5
סך הכול	18.6	18.0	11.4	3.6	4.6	10.6
עזרות בית						
תפירה וחייטות	4.7	3.7	6.2	9.0	7.6	5.2
כביסה מחוץ לבית	4.8	5.1	11.0	6.7	9.2	14.3
תיקון נעליים	4.9	2.5	8.2	2.1	7.1	20.3
קולנוע	14.5	12.9	10.9	13.3	2.1	12.3
תיאטרון וקונצרטים	5.4	5.7	19.9	4.5	18.7	9.7
הבראה ונופש	7.3	14.2	—	0.0	7.3	7.8
מספרות ומכוני יופי	5.3	6.3	8.7	5.1	7.9	7.0
שירותי חינוך						
גן ילדים	3.9	4.5	13.2	11.2	8.1	5.9
בית ספר תיכון ומקצועי	9.1	13.2	14.1	-0.7	10.6	3.5
בית ספר גבוה	2.6	3.1	7.9	8.6	4.0	10.9
קורסים והשתלמויות	4.6	5.2	9.8	20.8	10.8	9.6
שירותי בריאות						
קופת חולים	21.3	21.8	21.3	3.4	3.6	0.1
רופאים פרטיים	4.5	5.4	11.2	5.7	10.4	11.0
ריפוי שיניים	5.6	9.8	13.2	6.3	11.6	19.8

ח מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

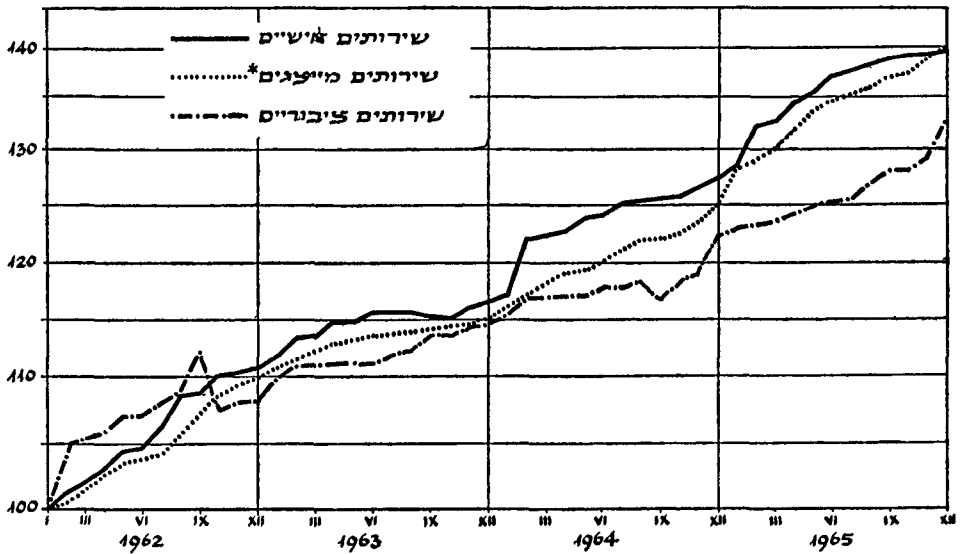
עליית מדדי המחירים של שירותים שונים, לפי מדר המחירים לצרכן, 1962 עד 1965,

(ינואר 1962 = 100)

עליית מדדי המחירים של השירותים האישיים, השירותים הציבוריים וקבוצת שירותים מייצגים, לפי מדד המחירים לצרכן, 1962 עד 1965*

(ינואר 1962 = 100)

* ראה סעיף 8 (ג) וכן הערה שם.

תחום שבו יש משקל רב לגורמים מוסדיים הוא תחום החינוך. שנת הלימודים אינה חופפת את שנת הלוח; בשנת הלימודים תשכ"ה, שהסתיימה ביוני 1965, חלה עלייה מועטת בלבד בשכר הלימוד בבתי הספר התיכוניים ובמוסדות החינוך הגבוהים (לאחר שמובאים בחשבון השינויים בשיעורי ההקלה) ואילו בשנת הלימודים תשכ"ו חלו העלאות ניכרות בשכר הלימוד בשני סוגי המוסדות.

בתחום אחר המשקף הכרעות מוסדיות לא חלה העלאה — דמי החבר בקופת החולים נשארו כמעט ללא שינוי (אולם כאן מתבטאת עליית השכר של חברי הקופה, עד לתקרה מסוימת, בעליית ההכנסות בקופה, בלי שהדבר ירשם כעלייה בדמי השירות).

את מחירי השירותים מאפיינת מגמה ארוכת טווח של עלייה מהירה יותר לעומת מחירי המוצרים (ראה לוח ו' 12). מגמה זו אופיינית לכל המשקים המפותחים והיא נובעת מכך שהתעשייה נהנית משכלולים טכנולוגיים ומעליית פריון במידה רבה יותר מענפי השירותים. גורם נוסף המשפיע במשק הישראלי ובמשקים דומים לו באותו כיוון הוא גמישות ההכנסה הרבה יותר לשירותים כלומר עלייה גדולה יותר, יחסית, בביקוש לשירותים עם עליית ההכנסה.

במגמה ארוכת הטווח של השינוי היחסי במחירי השירותים לעומת מחירי המוצרים בולטת שנת 1964 כשנה יוצאת דופן: קצב העלייה היחסית במחירי השירותים היה מהיר יותר במידה ניכרת. נראה שיש ליחס זאת להשפעת הריסון המינהלי על מחירי המוצרים התעשייתיים. אמנם גם ב-1963 הופעלו אמצעי הריסון, אולם בשל לחץ ביקוש חלש יותר, לא חלה אז עלייה רבה

¹ המדידה בסעיף זה במדד משוּבַּשֶׁת בגלל שינויים רטרואקטיביים, הן בשיעורי שכר הלימוד והן בשיעורי ההקלות.

**העלייה היחסית במחירי השירותים האישיים לעומת מוצרי התעשייה,
לפי מדר המחירים לצרכן, 1959 עד 1965**

הרביע האחרון של השנה	מחירי מוצרי התעשייה לפי מדר המחירים לצרכן (ינואר 1959=100)	מדר סעיף השירותים האישים (ינואר 1959=100)	מדר המחיר היחסי של השירותים האישים לעומת מוצרים (ינואר 1959=100)	אחוז העלייה לעומת התקופה הקודמת
1959	99.7	103.4	103.7	(*3.6)
1960	101.9	109.3	107.3	3.5
1961	109.1	120.5	110.5	3.0
1962	118.5	137.0	115.2	4.3
1963	118.8	142.8	120.2	4.3
1964	121.0	156.2	129.1	7.4
1965	128.6	172.1	133.9	3.7

* השיעור השנתי מבוסס על נתונים של שלושה רביעים.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

במחירי השירותים. ב-1965 תוקנה, כנראה, חלקית, ההשפעה של הריסון על המגמה ארוכת הטווח. שיעור העלייה במחיר היחסי של השירותים היה ודאי נמוך יותר אלמלא נמנעה עדיין עליית חלק ממחירי המוצרים התעשייתיים (בענף המזון למשל) בעיקר על ידי שימוש בסובסידיות והפחתות מסים.

(ד) דיור¹

ב-1965 נפסקה, למעשה, עליית המחירים בשוק הדירות. לפי סקרי הדיור הנערכים לצורך מדר המחירים לצרכן², היתה רמת מחירי הדירות בששת החודשים יולי עד דצמבר 1965 גבוהה ב-0.7 אחוזים מאשר בששת החודשים הקודמים. תקופת הגיאות המהירה שלאחר הפיחות נסתיימה בסוף 1963, ומאז ועד ראשית 1965 היתה עליית המחירים איטית יותר.

במשך התקופה האחרונה היתה עליית מחירי הדירות בבנייה הציבורית רבה יותר מאשר בבנייה הפרטית. בבנייה הציבורית היתה הרמה בראשית התקופה נמוכה יותר, בדרך כלל, ממחירי השוק, והעלייה החלה איפוא מבסיס נמוך יותר יחסית. במדד המחירים לצרכן יש לבנייה

¹ דיון מפורט בבעיות השונות הכרוכות במדידת מחירי הדירות הובא בבנק ישראל, דין וחשבון, 1964, ירושלים, מאי 1965, עמוד 105.

² סעיף מחירי הדירות ודמי המפתח במדד מבוסס על מדידה ישירה באמצעות סקרי זירות שעברו מיד ליד ועל זקיפה של השינויים במדד מחירי תשומות הבנייה לגבי התקופה שמאז התאריך אליו מתייחסת המדידה הישירה האחרונה. עד 1964 נערכו סקרי הדירות אחת לשישה חודשים, והחל בראשית 1965 הם נערכים אחת לשלושה חודשים ומקיפים בכל פעם תקופה של שישה חודשים.

עליית מחירי דירות ודמי מפתח

סך הכול מדד	דמי מפתח		מחירי דירות		התקופה (מרכז תקופת הסקר)
	אחוז העלייה	מדד	אחוז העלייה	מדד	
100	—	100	—	100	1959 ינואר
101.7	1.2	101.2	2.0	102.0	יולי
104.1	1.7	102.9	2.9	105.0	1960 ינואר
107.7	0.5	103.4	5.6	110.8	יולי
111.2	-0.5	102.9	5.7	117.1	1961 ינואר
123.1	14.6	117.9	8.2	126.7	יולי
*137.4	11.3	131.2	11.9	141.8	1962 ינואר
154.6	15.9	152.1	9.8	155.7	יולי
176.6	19.9	182.4	12.0	174.4	1963 ינואר
205.4	14.9	209.6	16.6	203.7	יולי
214.3	0.3	210.2	6.0	215.9	1964 ינואר
232.3	9.4	230.0	8.0	233.2	יולי
*247.7	8.1	248.6	6.1	247.4	1965 ינואר
256.7	0.2	249.1	4.7	259.0	אפריל
257.2	-1.4	251.8	0.0	259.0	יולי
260.8	6.6	268.4	0.7	260.8	אוקטובר

* בינואר 1962 ובינואר 1965 שונו המשקלים והמדד הכולל חושב לפי המשקלים החדשים ושורשר למדד הישן.
ה מ כ ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

הציבורית משקל רב יותר מאשר בשוק הדירות בכלל, ונראה שמשום כך, שיעור עליית מחירי הדירות לפי המדד מוטה, בתקופה האחרונה, כלפי מעלה.

ב-1965 עמד שוק הדירות בסימן עודפי היצע והצטברות מלאי דירות ריקות בידי הקבלנים. הדבר משקף את ההתרחבות הרבה בהיצע הנעוצה, בגלל משך הבנייה, עוד בתקופה של לחץ ביקוש בשוק הדירות. גורם שהגביר את עודף ההיצע בתקופה, שבה כבר החלו מתגלים סימנים לחיסול עודף הביקוש, היו הדיונים על צו הגבלת הבנייה, שהביאו להרחבה בהתחלות הבנייה בסוף 1964 ובראשית 1965.¹

בדמי המפתח חלה ירידה במחצית הראשונה של 1965 עם הציפיות להעלאת דמי השכירות בבתיים שחל עליהם חוק הגנת הדייר. לאחר פרסום הצעות הוועדה, שדנה בעניין זה, על שיעורי ההעלאה המוצעים, נתחדשה העלייה בסוף 1965.

¹ ראה דיון מפורט בפרק י"ג "הבנייה והדיור".

(ה) מחירי ההשקעות

במחירי נכסי ההשקעה חלה ב־1965 עלייה ב־4 אחוזים לאחר עלייה ב־3.5 אחוזים ב־1964 (ראה לוח ו'־12).
כבשנה הקודמת היתה העלייה רבה יותר במחירי ההשקעות במבנים ובעבודות עפר¹ בעוד שב־1964 היה הגורם העיקרי — עליית השכר, הרי ב־1965 הקיפה העלייה את מחירי כל התשומות.

לוח ו'־12

השינויים במחירי ההשקעות במשק, 1962 עד 1965

המשקל ב־1965 (אלפיות)	1965	1964	1963	1962	
600	5	5	6	14	בנייה ועבודות עפר
					מכונות וציוד (פרט לכלי רכב)
96	4	1	5	10	מייצור מקומי
182	2	1	8	50	מיבוא
878	3	1	7	35	כל הציוד
63	4	2	3	17	כלי רכב
32	—	—	—	66	אניות ומטוסים
26	11	6	7	10	נכסי השקעה מהתפוקה החקלאית
1,000	4	3.5	6	20	סך הכול

ה מקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

עלייה רבה יותר לעומת 1964 חלה במחירי הציוד — 3 אחוזים לעומת אחוז אחד. מחירי הציוד המקומי עלו ב־4 אחוזים ומחירי הציוד המיובא ב־2.5 אחוזים. בתוך הציוד המקומי היתה העלייה רבה יותר בציוד לתעשייה ולבנייה (5 אחוזים), ונמוכה יותר בציוד שירותים (2 אחוזים). העלייה במחירי הציוד המקומי משקפת את התחדשות העלייה במחירי תפוקת התעשייה עם הרפיית ריסון המחירים ב־1965.

במחירי כלי הרכב חלה עלייה ממוצעת ב־4 אחוזים. המדידה כאן אינה מביאה, כמובן, בחשבון את הבעיה של הפרדה בין המרכיב של שינוי באיכות לבין המרכיב של שינוי המחיר בדגמים החדשים של כלי רכב, והיא נובעת כולה מהעלאת המס על מכוניות נוסעים בספטמבר 1964.

¹ המדידה משקפת כאן לא את מחיר המוצר הסופי אלא את מחירי התשומות המושקעות בו. לא תמיד יש התאמה בין שני גורמים אלה.